

# Prečo je vek 35 rokov prelomový (pre golfistov, pre tehotné ženy...)

## Golfisti a 35 rokov

„Päťatŕicátníci, hoši jako květ / na vás vždycky byla radost pohledět,“ tak znie úryvok zo starého českého šlágra. Keď ho Karel Hašler skladal, „tridsaťpäťroční“ sa mu vari hodili nielen preto, že songom ospevoval slávny 35. peší pluk, ale aj pre niečo celkom iné. Veď dvadsiatnici, to sú ešte len púčiky, pučiace kvietky – ešte len zbierajú skúsenosti. Štyridsiatnici, na druhej strane, už mávajú dosť skúseností, ibaže hlava osivieva, čo je neklamný znak odkvitania.

Plus-mínus tridsaťpäť, to je jednoducho ten ideálny vek, kedy je muž ešte pomerne mladý, a pritom už relatívne skúsený. Túto tézu potvrdzuje štúdia ekonómov Harolda Frieda a Loren Tauerovej z roku 2009. Títo skúmali, ako sú na tom profesionálni golfisti, ktorí sa zúčastňujú turnajov PGA. Cieľom bolo predovšetkým odhaliť, ako sa v priebehu života vyvíja „mentálna kapacita“ jedinca, teda schopnosť zvládnuť psychický tlak a zostať koncentrovaný na úspech (golf je na to ako stvorený: neúspech sa nedá zvaliť ani na um súpera ako v tenise, ani na chyby spoluhráčov ako vo futbale; úspech možno navyše dobre zmerať – sumou vyhranou na turnajoch). S vekom rastú skúsenosti a nadhľad, ale stráca sa schopnosť koncentrácie. Kedy sa oboje snúbia v tom najlepšom pomere?

V tridsiatich šiestich, znie záver štúdie. Krivka, znázorňujúca efektivitu (skúsenosť + schopnosť koncentrácie) človeka v závislosti od veku má potom tvar písmena „n“.

Graf znázorňujúci vzťah medzi pocitom životného šťastia a vekom nado- bída naopak podobu písmena „U“. To zase zistili Andrew Oswald a David Blanchflower, predstavitelia takzvanej **ekonómie šťastia**, ktorí pocity spokojnosti analyzovali u ľudí rôznych vekových skupín z rôznych krajín. „Dno“ podľa ich záverov prichádza zhruba v 44 rokoch – vtedy sú ľudia v priemere najmenej spokojní. Blížiac sa k starobe sa však, možno prekvapivo, opäť radujú skoro ako za mlada.

Ak prepojíme obidve štúdie, zistíme, že ľudia sú najmenej spokojní len celkom krátko po tom, čo v živote dosiahli najväčšiu efektivitu. Prečo nie

sú najmenej spokojní v mladosti, keď sú ako „teliatka“ a skúsenosti ešte len zbierajú, alebo v starobe, keď sa už ťažšie sústredia? Zrejme si po tridsiatom šiestom roku života – aspoň intuitívne – uvedomujú, že už dosiahli vrchol duševných (aj fyzických) síl a že už to lepšie nebude. Napriek tomu sa nestihli stať rockovou hviezdou, nestanú sa ani druhým Michaelom Jacksonom, nevyleteli na Mesiac, nevyhrali olympiádu, ani im nikto neudelil (a asi ani neudelí) Nobelovu cenu. Táto frustrácia uberá na životnej spokojnosti približne osem rokov. Potom dochádza k zmiereniu so životom a nenaplnenými ambíciami a spokojnosť – napriek úbytku fyzických síl – po 44. roku života opäť stúpa.

Ak pocit spokojnosti a šťastia počas života opisuje krivku v tvare „U“, ak teda sú ľudia v starobe približne rovnako spokojní ako za mladi, prečo potom tí skôr narodení tak smútia za mladosťou? Odpoveď zrejme spočíva v tom, že ľudská myseľ, ako je známe, obvyčajne farbí minulosť na ružovo, pričom to najčernejšie z minulosti, napríklad práve z mladosti, sa usiluje vypustiť úplne. Lútosť a cnenie starších za mladosťou vytvára však rad efektov a okrem iných aj ten, ktorý u mladých posilňuje dojem, že staroba je už len čakanie na smrť striedané nariekaním nad reumou a zdraženými rožkami.

Zatiaľ čo životná spokojnosť objektívne opisuje krivku „U“, mladí subjektívne očakávajú, že sa ich životná spokojnosť vydá po stope písmena „L“. Bádatelia John Garry a Maria Lohanová z Univerzity v Belfaste v štúdiu z roku 2011 argumentujú, že táto zámena „L“ za „U“ vedie mnoho mladých ľudí, a predovšetkým mladých mužov, k rizikovému konaniu, fajčeniu či opíjaniu sa. Čím pesimistickejšie vidia mladí ľudia starobu, tým silnejšie sú ich sklony opíjať sa či venovať čas rizikovým aktivitám – majú totiž pocit, že už ich v živote aj tak nič lepšie nečaká. Tieto dojmy umocňujú okrem nekonečného (falošného) ospevovania „rozprávky mladosti“ napríklad aj marketingoví žraloci, pre ktorých sú mladí obľúbenou cieľovou skupinou a ktorí v snahe predať im ten či onen produkt vypočítavo pestujú (falošný) kult mladosti.

### **Tehotné ženy a 35 rokov**

Kult (relatívnej) mladosti pestovali už urodzené dámy v čase Oscara Wildea. Aj pre nich bol zjavne ideálom vek plus-mínus tridsaťpäť – ako pre profesionálnych golfistov z turnajov PGA. Veď taká lady Bracknellová vo Wildeovej hre *Ako je dôležité mať Filipa* vraví: „Tridsaťpäť považujem za veľmi atraktívny vek. Londýn je plný tých najurodzenejších dám, čo – z vlastnej vôle – zostávajú tridsaťpäťročnými dlhé roky.“

Lekári po celom svete sú zasa presvedčení, aké je dôležité podrobiť sa odberu plodovej vody, ak prekročí tehotná žena práve tých „atraktívnych tridsaťpäť“. Kľúčový prínos odberu, alebo amniocentézy, spočíva v tom, že môže odhaliť závažné genetické poškodenie plodu, vrátane Downovho syndrómu. Procedúra má však i svoje náklady: zhruba jeden z dvesto odberov končí samovoľným

potratom. Keďže zjavne stoja proti sebe prínos a náklady, hlásia sa o slovo ekonómia.

Eduardo Fajnzylber a kolegovia publikovali v roku 2010 štúdiu pod názvom *An Economic Model of Amniocentesis Choice* (*Ekonomický model voľby amniocentézy*). Vyhlasujú, že pôrodní lekári nedomýšľajú svoje odporúčania tehotným ženám do dôsledkov. Biele plášte totiž všeobecne vidia priamu úmeru medzi vekom tehotnej ženy a rizikom, že plod bude defektný, pričom náklady toho, že odber plodovej vody zapríčini potrat, považujú za nemenné, na veku ženy nezávislé (keďže riziko takej nešťastnej udalosti od veku nezávisí). Na prvý pohľad sa teda lekárom zdá, že zhruba od tridsiateho piateho roku života jasne prevážujú potencionálne prínosy (odhalenie Downovho syndrómu či inej poruchy, a teda možný umelý potrat) nad potencionálnymi nákladmi (samovoľný potrat zdravého plodu).

Spomínaní ekonómia argumentujú, že lekári uvažujú krátkozrako. Súhlasia, že prínosy vyšetrenia stúpajú s vekom (lebo stúpa pravdepodobnosť poškodenia plodu), ale upozorňujú, že s vekom ženy rastú i náklady na odber plodovej vody – že teda tieto náklady nie sú nemenné. S vekom podľa nich stúpajú náklady samovoľného potratu (spôsobeného nešťastným vyšetrením) preto, že žena už má – keď sa blíži k menopauze – nižšiu a nižšiu šancu na ďalšie otehotnenie. Inými slovami, samovoľný potrat „dvadsiatničky“ má úplne iný význam než samovoľný potrat zrelej tridsiatničky, ktorej už nezostáva toľko času, kedy sa ešte môže pokúsiť o nové dieťa (byť „dlhé roky“ tridsaťpäťročnou je totiž zatiaľ možné len vo Wildeových hrách).

Z uvedeného vyplýva jedno: zbytočne veľa štyridsiatničiek (lekári si plne neuvedomujú, aké ťažké je pre nich znovu otehotnieť) a zbytočne málo mladých žien (lekári si plne neuvedomujú, ako ľahko je pre nich znovu otehotnieť) odbery podstupuje. Faktom je, že až 80 percent detí s Downovým syndrómom sa rodí matkám do 35 rokov.



## Literatúra:

FAJNZYLBER, Eduardo *et al.* 2010. „An Economic Model of Amniocentesis Choice“. *NBER Working Paper* No. 16306.

FRIED, Harold – TAUER, Loren 2009. „The Impact of Age on the Ability to Perform under Pressure: Golfers on the PGA Tour“. *Department of Applied Economics and Management at Cornell University, Working Paper* 2009-20.

GARRY, John – LOHAN, Maria 2011. „Mispredicting Happiness Across the Adult Lifespan: Implications for the Risky Health Behaviour of Young People“. *Journal of Happiness Studies* 12 (1): 41-9.

RILEY, Geoff 2008. „The U-Bend of Happiness“. Článok publikovaný [online] na adrese <http://tutor2u.net/blog/index.php/economics/print/the-u-bend-of-happiness/> (*Tutor2u*, 29. januára).

## Dôležité pojmy:

**Ekonomia šťastia (*happiness economics*)** – kvantitatívne štúdium ľudskej spokojnosti, pocitu životného šťastia, kvality života, životného uspokojenia a súvisiacich aspektov, pri ktorom dochádza ku kombinácii ekonomických náhľadov s prístupmi iných vedných odborov, napríklad psychológie alebo sociológie. Výrazne sa rozvíja od konca dvadsiateho storočia.